

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	7
1 Heere, moet ik alleenstaand blijven?	13
2 Het leven dat ik verschuldigd ben	18
3 Hartstocht is een slagveld	22
4 Onhandelbare emoties	27
5 Wil God alles?	32
6 De woorden van de slang	36
7 Het eerste afspraakje	39
8 Eindeloze liefde	42
9 De openbaring	45
10 Merkt God het wel?	49
11 Doordringende pijn	52
12 In de wacht staan	54
13 Materiaal voor het offer	59
14 Eer: meer dan hartstocht	62
15 Een beetje sterven	65
16 Leven uit de dood	68
17 Wat te doen met eenzaamheid	72
18 Wat de Voorzienigheid allemaal heeft gedaan	76
19 Opstandig zuchten	81
20 Zelfmisleiding	85
21 Wat vrouwen mannen aandoen	91
22 Waar kijken mannen naar uit?	97
23 De puinhoop die wij ervan gemaakt hebben	102
24 Zweet en natte voeten	107

25	Niemand kent de moeiten	111
26	Eindelijk een brief	114
27	Geprikkelde zinnen	119
28	Wat zegt zo'n eerste kus nu eigenlijk?	122
29	Ze onthouden zich nergens van	126
30	Een 'kleine' zonde	130
31	Een grot en een vuur van wrakhout	133
32	Hoe kun je nee zeggen?	137
33	Vier blote benen	141
34	Bewaring	145
35	Ongeduld	148
36	Ik heb je nu ongeschonden	150
37	Houd God aan de afspraak	153
38	God gaf en onthield	157
39	Verwarrend raderwerk	162
40	Liefdesbrieven	167
41	Want deze God is onze God – wij hebben Hem verwacht	171
42	Van verliefdheid naar liefde	175
43	Een nieuwe scheppingsdaad	181

VOORWOORD¹

In mijn tijd zouden we het liefdesgeschiedenissen of romances hebben genoemd. Nu noemt men het relaties. Het woord liefde maakt slechte tijden door. Voor velen betekent het niets meer of minder dan met iemand naar bed gaan, het maakt niet uit van welke sekse de ander is. Op bumperstickers is het woord liefde vervangen door een rood hart; dat wordt gebruikt voor om het even wat, wie of waar.

In sommige christelijke samenkomsten wordt mensen gevraagd zich om te draaien en de persoon naast hen recht aan te kijken en, zelfs als het een volkomen vreemde is, met een brede glimlach zonder blikken of blozen te zeggen: ‘God heeft je lief, en ik ook!’ En dat laatste wordt dan gedemonstreerd door een stevige omhelzing. Blijkbaar geeft dat sommige mensen een fijn gevoel. Misschien overtuigt het hen er zelfs wel van dat ze gehoorzaamd hebben aan het zwaarste en moeilijkste bevel dat ooit aan een menselijk wezen is opgelegd: elkaar liefhebben, zoals Christus ons heeft liefgehad.

Geen wonder dat mensen zo koortsachtig zoeken naar een ander woord om aan te geven wat ze voelen voor iemand van de andere sekse. Het is nieuw. Het is modern. Het is fris. Het is flitsend. Het is onwijs gaaf. Het is heel apart.

‘Wat is er dan zo apart?’ vraag ik soms.

‘Och, je weet wel, dit, gewoon, onze verhouding.’

¹ Noot van de uitgever: Dit boek is in 1984 voor het eerst in het Engels verschenen. Er is bij het vertalen getracht zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke bewoordingen van Elisabeth Elliot te blijven. Dit verklaart enige gedateerdheid in de gebruikte bewoordingen.

‘Wat voor verhouding precies?’

‘Wel, ik weet niet, het is zoiets als, je weet wel, ik bedoel, het is gewoon onwijs gaaf.’

Een lerares schreef me kort geleden over een ‘groeïende vriendschap’ met een man met wie ze naar haar werk reed. Hij was naar een andere plaats verhuisd en ze voelde zich nu erg alleen en onzeker over de toekomst. Ze was er niet zeker van hoe het er eigenlijk met hun relatie voorstond, of waartoe die mogelijk zou uitgroeien. Maar ze had zo hier en daar wat opgepikt uit mijn artikelen over de dingen die het hart raken en ze wilde daar meer van weten.

‘Ik zou eigenlijk wel wat meer van uw gedachten willen weten. Wat voelde u? Wat ging er door uw hoofd? Botsten uw emoties vaak met uw gedachten? Als u er een paar minuten voor kunt vrijmaken om me terug te schrijven, zou ik me kunnen vasthouden aan uw wijze woorden.’

Natuurlijk maakte ik een paar minuten vrij. De brieven blijven komen en ik word bestookt met dit soort vragen, waarbij wordt gesuggereerd dat de ervaring van iemand uit een andere generatie weleens een wegwijzer zou kunnen zijn.

Hier enkele fragmenten uit andere brieven:

‘Ik ben een jonge vrouw, die eerlijk en oprecht probeert te weten te komen hoe ze God gehoorzaam kan zijn, wijsheid en onderscheidingsvermogen kan verwerven, innemend en gelovig kan zijn en op Hem kan wachten. Mijn wandelen met Christus is eigenlijk nogal eenzaam. Ik mis de kennis en de geestelijke leiding van een vrouw die ouder is dan ik. Ik weet dat het de bedoeling is dat oudere vrouwen de jongere over sommige zaken onderwijzen. Ik weet dat u iemand bent die God dient en ik hoop dat u zult reageren.’

‘Wat moet een vrouw doen als een man zijn taak niet vervult?’

‘Hoe kom ik te weten dat dit de goede vrouw voor mij is?’

‘Hoe ver kunnen we gaan als we nog niet van plan zijn te trouwen? En hoe ver als dat wel het geval is?’

‘Wat is onze taak als ongehuwde vrouwen? Afwachten maar?’

‘U lijkt me zo sterk en onwankelbaar in uw geloof. Telkens en telkens weer vertel ik God dat ik dit niet meer aankan. Dat ik ermee stop. Ik vertel Hem dat ik er gek van word. Wankelt u nooit en voelt u nooit dat u ergens niet mee door kunt gaan? Hebt u nooit momenten dat u het op zou willen geven?’

‘Worstelde u met uw verlangen naar Jim, al die jaren dat u van hem gescheiden was?’

‘Worstelde u met uw alleen zijn, toen uw hart naar Jim smachtte?’

‘Als Tom niet in mijn leven was gekomen, zouden al mijn gedachten op God gericht zijn en zouden er geen problemen zijn geweest. Het laat me niet met rust. Ik ben helemaal alleen en zit steeds maar te huilen. Is dat nu een onderdeel van Gods raadsplan?’

‘Hoe ging u om met uw ongeduldige verlangen om te zijn bij de man van wie u hield?’

Ik beantwoord al die brieven, omdat ik me geroepen voel steeds opnieuw de lessen van mijn eigen ervaringen onder woorden te brengen. Ik heb voor dezelfde problemen gestaan als deze mannen en vrouwen. En ik weet precies wat ze bedoelen.

Ik ben bang dat mijn antwoorden aan hen vaak scherp en zonder franje zijn. ‘O, ze is zo eigenzinnig. Ze toont zo weinig sympathie. Ze is een sterk type, moet je weten. Nooit heeft ze moeite zoals ik. En dan de manier waarop ze haar adviezen uitdeelt! Doe dit, doe dat, vertrouw op God, punt. Op die manier kan ik er niet mee omgaan.’

Ik heb deze tegenwerpingen gehoord en ze ook bij toeval opgevangen in schoolkantines, nadat ik een toespraak had gehouden. En aan boekentafels waar ze mijn boeken doorbladerden, zich er niet van bewust dat de schrijfster aan de andere kant zat, met beide oren wijd open.

Ik dacht dat, als ik deze dingen eens in een boek zou zetten, ze minder scherp en kortaf zouden overkomen dan wanneer ik ze opschrijf in een brief van één kantje. Misschien moet ik wat meer van mijn eigen verhaal vertellen, om te laten zien dat ook ik het allemaal heb meegemaakt. Zou ik dat kunnen doen zonder dat ik ergens vastloop? Zonder dat de afstand tot mensen met een heel

ander taalgebruik, van wie de hartenkreten in mij weerklinken, te groot wordt?

Ik hoop dat ik het kan. Maar om dat te doen moet ik een risico nemen, namelijk door dingen te vertellen die sommige mensen misschien onbetamelijk vinden. Ik moet mijn eigen kreten erin zetten, en sommige van die van Jim, mijn eigen zwakheden, mijn aarzelingen – zeker niet allemaal (u moest eens weten hoeveel ik er wegge laten heb!), maar wel enkele voorbeelden ervan.

Zo is het boek gegroeid. Er wordt geciteerd uit brieven die ik de laatste vijf tot tien jaar ontvangen heb. Mijn eigen dagboeken heb ik gebruikt, van dertig, vijfendertig jaar geleden. En brieven van Jim Elliot. En andere bronnen die mijn verhaal aanvullen.

Het raamwerk van het boek is het verhaal van vijf en een half jaar een man liefhebben, Jim, en van het Ieren van de disciplines van verlangen, eenzaamheid, onzekerheid, hoop, vertrouwen en onvoorwaardelijk verbonden zijn met Christus, een verbintenis die vereist dat, ongeacht welke passie we ook voelen, we toch rein blijven.

Het is, om het maar eens bot te zeggen, een boek dat maagdelijkheid en kuisheid hoog in het vaandel heeft. Het is mogelijk om hartstochtelijk lief te hebben en toch geen gemeenschap te hebben. Ik weet dat dat zo is. Het is ons gelukt.

Heb ik dan niets te zeggen tegen mensen die wel met iemand naar bed zijn geweest?

Ik zou mijn hoofd in het zand steken als ik zou veronderstellen dat al mijn ongetrouwde lezers maagd zijn. Mensen die hun maagdelijkheid al verloren hebben schrijven me ook. Sommigen in wanhoop, voelend dat ze voor altijd hun reinheid kwijtgeraakt zijn. Ik schrijf hun om te zeggen dat niemand van ons rein is, behalve door het bloed van Jezus. We zijn zonder uitzondering allemaal op de een of andere manier zondig en schuldig. Als ik iemand kan helpen de zonde uit de weg te gaan, zal ik dat zeker doen. Als ik anderen kan laten zien dat de boodschap van het Evangelie is dat opnieuw geboren worden, een nieuw begin en een nieuwe schepping mogelijk zijn, zal ik dat zeker doen.

Het liefdesleven van een christen is een belangrijk gevechts-terrein. Daar wordt als nergens elders beslist wie God is: de wereld, het eigen ik en de duivel, of Christus onze Heere.

Daarom neem ik het risico. Het zou kunnen zijn dat mijn eigen liefdesverhaal op de een of andere manier van belang is voor een paar mensen. Misschien zijn de 'lieve Margriet'-brieven en mijn antwoorden daarop amusant. Maar mijn belangrijkste zorg is dat de lezers gaan nadenken over de autoriteit van Christus over menselijke harts-tocht en dat ze hun hart gaan zetten op reinheid.

Door de voorzienigheid van God heb ik drie keer de kans gehad om na te denken over de principes waarover ik schrijf en om die in praktijk te brengen. Ik ben drie keer getrouwd: met Jim Elliot, gedood door indianen in de jungle van Ecuador, met Addison Leitch, gestorven aan kanker en met Lars Gren, die zich uitstekend voelt op het moment dat ik dit schrijf. Lars heeft nu al zes jaar huwelijk 'overleefd', langer dan Jim of Add, en hij beweert dan ook dat hij koploper is. Ik hoop dat hij ook van mij zal winnen!

Ik ga niet over alle drie mijn echtgenoten verhalen vertellen. Het Jim Elliot-gedeelte moet voldoende zijn om te fungeren als raamwerk voor wat ik wil zeggen. Hier volgt een chronologische weergave van dat gedeelte:

1947 – Beiden student aan Wheaton College, Illinois. Hij komt met Kerst bij ons thuis.

1948 – Jim verklaart me zijn liefde net voor mijn diploma-uitreiking. Zomer. Ik in Oklahoma, hij op reis met een evangelisatieteam. Geen brieven over en weer.

Herfst. Hij besluit me te gaan schrijven, als ik in Canada naar de Bijbelschool ga.

1949 – Jim krijgt zijn diploma. Gaat naar huis in Portland, Oregon. Ik werk in Alberta, bezoek zijn ouderlijk huis.

1950 – Jim werkt thuis, studeert, bereidt zich voor op zendingswerk. Ik woon in Florida. We brengen twee dagen door in Wheaton, wanneer mijn broer Dave Howard gaat trouwen.

- 1951 – *We ontmoeten elkaar weer als Jim naar het oosten komt om te spreken op evangelisatiebijeenkomsten in New York en New Jersey.*
- 1952 – *Februari. Jim gaat per boot naar Ecuador.*
April. Ik ga per boot naar Ecuador. Verblijf enkele maanden in Quito, woon bij Ecuadoraanse gezinnen om ‘door onderdompeling’ Spaans te leren.
Augustus. Jim vertrekt naar Shandia, in de oostelijke jungle, om te gaan werken onder de Quechua-indianen.
September. Ik vertrek naar San Miguel in de westelijke jungle, om te gaan werken onder de Colorado-indianen.
- 1953 – *Januari. We ontmoeten elkaar in Quito. Jim vraagt me ten huwelijk. Verloving bekendgemaakt.*
Juni. Ik vertrek naar Dos Rios, in de oostelijke jungle, om te beginnen met de studie van het Quechua. Daarmee voldoe ik aan de ‘huwelijksvoorwaarde’: ‘Ik trouw niet met je voordat je het geleerd hebt.’
8 oktober. Getrouwd in Quito.
- 1955 – *Dochter, Valérie, geboren.*
- 1956 – *8 januari. Jim gedood door Auca-speren.*

(Zie voor het complete verhaal: *Through Gates of Splendor, Shadow of the Almighty* en *The Journals of Jim Elliot*)

I. HEERE, MOET IK ALLEENSTAAND BLIJVEN?

Door het raam was niet veel bijzonders te zien. Midden in mijn blikveld stonden de vuilnisbakken achter de eetzaal. De gesloten ramen sloten noch het gekletter van de afhaaldienst 's morgens vroeg buiten, noch de opdringerige geuren van de dagelijkse kookactiviteiten.

Toch was ik maar wat blij met dat kleine kamertje. Het was een eenpersoonskamer, iets waar ik altijd op gehoopt had en wat ik uiteindelijk kreeg toen ik in mijn laatste collegejaar zat. Het had een bed, een bureau, een boekenkast en in de hoek, bij het raam, een schrijftafel met een rechte stoel en een lamp. Een plek om alleen en stil te kunnen zijn, een kamertje van het soort waarvan Jezus zei dat we er naar binnen moeten gaan om te bidden.

Aan die tafel studeerde ik en bad ik vaak. Achter de vuilnisbakken stonden een paar esdoorns en een oude iep. Ik werd vaak afgeleid door de eekhoorns die erin woonden en die onvermoeibaar heen en weer renden. Ik zag hoe ze voorbereidingen troffen voor de winter, naar boven en beneden klauterden, verwoed voedselvoorraden versleepten, hevig tekeer gaand, schetterend, met snel bewegende staarten. Ik zag de esdoornbladeren van kleur veranderen en afvallen, zag hoe de regen ze tegen de zwarte oprit plakte. Ik zag sneeuw vallen op die bomen en die vuilnisbakken.

Het is niet zo moeilijk om mezelf in gedachten te verplaatsen naar die stoel aan die schrijftafel. Als ik tegenwoordig achter een ander bureau zit en brieven lees van mensen die onzeker zijn, word ik weer dat meisje, dat door het raam naar de sneeuw staaarde. Wat ik

toen aan had verschilde niet zoveel van wat men tegenwoordig draagt. De cirkel van de mode is meestal in vijfendertig jaar wel zo'n beetje rond. Ik had twee rokken, drie sweaters en een paar blouses, die ik ijverig zo probeerde te combineren dat het leek alsof ik over behoorlijk wat kleren beschikte. De woensdagen waren het gemakkelijkst. Dan droeg iedereen in het laatste jaar dezelfde blauwe blazer met het embleem van de school op het borstzakje.

Met mijn haar had ik het meest te stellen. Het was blond, zo steil als wat en het groeide ook nog eens zo'n drie centimeter per maand. Wat zou het gemakkelijk zijn geweest het lang en sluk te dragen, maar daar was in die tijd geen sprake van. Mijn krullen waren dus nep. Maar ik kon hooguit één keer per jaar een permanent betalen en in de tussentijd viel ik dan maar terug op het ouderwetse krulsysteem: elke avond strengen haar om mijn vingers draaien voordat ik naar bed ging, en die dan vastzetten met een haarspeldje.

Kon ik al weinig met mijn haar beginnen, het was nog slechter gesteld met mijn gezicht. Net als de meeste meisjes wilde ik er graag leuk uitzien, maar ik had er nu eenmaal het gezicht niet voor. Het enige wat me stond was een beetje lipstick (iets dat Tangee heette en tien dollarcent kostte) en wat poeder op mijn neus.

Ik had dat kleine, gezellige kamertje dat jaar echt nodig, misschien meer dan ooit tevoren. Er moest namelijk een oplossing worden gevonden voor enkele dingen die mijn levensweg zouden bepalen. Heel de zomer had ik gebeden om duidelijkheid over de vraag of ik in de zending moest gaan of niet. Die duidelijkheid kwam: ja! Na wat mijn vrienden van de Vergadering van Gelovigen een 'oefening' en hedendaagse mensen misschien wel een 'strijd' zouden noemen, werd het uiteindelijk duidelijk. Die strijd ging niet over al dan niet de oceaan over willen steken om onder een strodak te gaan wonen, maar over de vraag of dat nu mijn idee was, of Gods idee; en of ik nu chirurg moest worden (ik hield erg van het ontleden van dingen) of linguïst. Ik kwam tot de conclusie dat God me geroepen had en dat het linguïstiek moest worden. Ik vroeg God om mij daarover zekerheid te geven en kreeg die ook. En dat was dan dat.

Maar er was nog iets anders waar ik nog lang niet uit was. Dat was een zaak waarvan God wist dat ik er een binnenkamer voor nodig zou hebben. Ik vroeg mij af of ik de rest van mijn leven alleen moest blijven. Ik herhaalde steeds maar: 'Ik, Heere? Single?' Die woorden stonden steeds weer tussen mij en mijn Griekse tekstboeken en mij en mijn bijbel in als ik aan mijn schrijftafel zat en als ik probeerde naar Gods stem te luisteren. Die vraag was een belemmering voor mijn gebeden en het onderwerp van steeds terugkerende dromen.

Ik sprak er vaak met God over. Ik geloof dat ik het er gedurende vele maanden met niemand anders over gehad heb.

De twee huisgenoten met wie ik het appartement deelde waarvan mijn kamer deel uitmaakte, behoorden niet tot het doldrieste, populaire soort waarop ik jaloers geweest zou zijn. Het waren rustige, verstandige meisjes, een paar jaar ouder dan ik. De een, een muziekstudente, bracht het grootste deel van haar tijd door achter het orgel in de serre en de ander, die vroeger bij de WAVE (de vrouwenafdeling van de Marine) had gezeten, was een expert in het breien van sokken. Allebei produceerden ze ontelbare paren sokken en wanten en stuurden die per pakketpost ergens naartoe. 'Als jij een breinaald in je hand gedrukt krijgt,' zei Jean op een dag, 'weet je niet wat je ermee moet doen. Waar of niet?' Vergeleken met hen klopte dat inderdaad.

Na onze collegetijd trouwde Jean. Barbara is nog steeds single. Ik herinner me geen gesprekken met hen over liefde en huwelijk, hoewel we die waarschijnlijk wel gehad hebben. Maar wel ben ik er zeker van, dat voor ons alle drie ongehuwd zijn ook betekende: maagd zijn. Als je single bleef, mocht je niet met een man naar bed. En als je permanent vrijgezel bleef hield dat dus in dat je nooit gemeenschap met een man zou hebben.

Dat is inmiddels lang geleden, natuurlijk. Maar ook lang geleden was het al zo dat iemand die hier serieus in geloofde en er ook naar handelde, door sommigen werd gezien als een excentriekeling. Misschien waren we in de minderheid, maar daar ben ik niet zeker van. Zeker is wel dat de meerderheid beweerde dat seksuele activiteit

voorbehouden moest blijven aan gehuwden, hoewel ze in hun eigen leven deze overtuiging niet altijd in praktijk brachten.

Hoe het ook zij, in de laatste jaren van deze twintigste eeuw zijn de tijden veranderd, zegt men. Duizenden jaren lang beheerste de opinie van de gemeenschap het seksuele leven. Een man nam op een min of meer algemeen voorgeschreven manier een vrouw (of vrouwen) en leefde met haar (of hen) overeenkomstig algemeen erkende regels. Hij scharrelde alleen tot zijn eigen schade met vrouwen van andere mannen. Een vrouw wist, dat ze een grote schat bezat: haar maagdelijkheid. En ze bewaarde die angstvallig voor de man die bereid was daar een prijs voor te betalen: toewijding aan een huwelijk met haar en haar alleen.

Zelfs in beschavingen waar polygamie (veelwijverij) was toegestaan, waren er regels die de verantwoordelijkheden van de echtgenoten jegens elkaar bepaalden, regels waarop die hele gemeenschap rustte. Op de een of andere manier hebben wij het idee gekregen dat we alle regels wel zonder kwalijke gevolgen kunnen vergeten. 'De tijden zijn veranderd', zeggen we. Eindelijk zijn we 'bevrijd' van onze remmingen. Er zijn nu films als *Sex and the Single Girl*. We zijn vrij. Het komt erop neer dat we nu alles kunnen doen wat we willen zonder ons te binden. Vrouwen kunnen net zo goed als mannen roofdieren zijn, als ze dat willen. Mannen zijn geen mannen als ze dat niet bewezen hebben door het verleiden van zoveel mogelijk vrouwen – of mannen, want we mogen natuurlijk kiezen volgens onze eigen 'seksuele voorkeur'. We kunnen naar bed gaan met iemand van de eigen of de andere sekse. Het is allemaal niet belangrijk. Het is meer een kwestie van smaak en daar hebben we allemaal 'recht op'. Iedereen is gelijk. Iedereen is vrij. Niemand hoeft meer iets uit te stellen of zich ergens van te onthouden. Het is zelfs zo dat je je niets moet ontzeggen, omdat dat gevaarlijk is. Omdat het ongezond is, het je ziek maakt. Als het lekker is en je doet het niet, dan ben je toch gek? Als je het niet lekker vindt en je doet het toch, dan ben je een masochist.

De reden waarom mijn huisgenoten en ik geloofden dat ongehuwd zijn gelijkstond aan maagdelijkheid was niet dat we studenten

waren van lang geleden, toen iedereen die overtuiging nog was toegedaan. Ook niet omdat we niet beter wisten. Het was ook niet omdat we naïef waren en er nog nooit van gehoord hadden dat er al duizenden jaren overspel en ontucht gepleegd wordt. Ook niet omdat we nog niet bevrijd waren of zelfs niet omdat we gewoon dom waren. De reden is, dat we christenen waren. De heiligheid van seksualiteit stond bij ons hoog in het vaandel.

Ik zat aan mijn schrijftafel bij het raam en dacht lang en diep na over het huwelijk. Ik wist wat voor soort man ik wilde. Hij moest een man zijn die, net als ik, maagdelijkheid op waarde zou schatten – zowel zijn eigen als de mijne.

Wat willen vrouwen tegenwoordig? Wat willen mannen? Ik bedoel: diep in hun hart? Wat willen ze echt?

Als de tijden veranderd zijn, zijn menselijke verlangens dan ook veranderd? En hoe staat het met principes? Hebben christenen hun principes veranderd?

Ik beantwoord de laatste drie vragen met nee, een beslist nee. Ik ben ervan overtuigd dat het menselijk hart hunkert naar trouw en standvastigheid. Door de heiligheid van de seksualiteit prijs te geven, alles nonchalant zelf wel uit te maken en met jan en alleman naar bed te gaan, verbeuren we ook iets waar we niet goed zonder kunnen. Je ziet dat een leven waarin maagdelijkheid en zuiverheid niet meer wordt gewaardeerd, saai wordt en eentonig en vervelend. Door overal bevrediging te zoeken, vinden we die nergens.

2. HET LEVEN DAT IK VERSCHULDIGD BEN

Er sprak deze week een jonge predikant in de kapel van onze school. Twee dingen die hij zei heb ik goed onthouden. Hij haalde een tekst aan uit het Hooglied van Salomo: 'Ik bezweer u, dochters van Jeruzalem, als bij de gazellen of bij de hinden op het veld, dat u de liefde niet opwekt of aanwakkert, voordat het haar behaagt.' (Hgl. 3:5) Hij legde uit dat deze tekst betekent dat geen mens, man of vrouw, naarstig naar een partner hoeft te zoeken, maar dat hij in vertrouwen op God moet 'sluimeren' totdat het Hem zou behagen hem te 'wekken'. Het andere waarop hij aandrong was het bijhouden van een geestelijk dagboek. Ik besloot zijn adviezen op beide punten op te volgen en kocht een klein, bruin, losbladig notitieboek, bijna van hetzelfde formaat als het in leer gebonden bijbeltje, dat ik van mijn ouders had gekregen met Kerst 1940. Ik bewaarde ze altijd samen. Op het schutblad van het notitieboek schreef ik in het Grieks 'het leven is mij Christus'. Op de eerste bladzijde noteerde ik een couplet van een gezang van Annie R. Cousin, geschreven naar aanleiding van woorden van Samuel Rutherford:

*Christus is de fontein, de diepe zoete bron der liefde.
De stromen die ik op aarde proefde zal ik boven nog voller drinken:
Daar breidt Zijn genade zich uit tot een oceaen van volheid.
En heerlijkheid, heerlijkheid woont in het land van Immanuel.*

Ik noemde het notitieboek mijn Gomer Manna, naar aanleiding van Exodus 16:32: 'Verder zei Mozes: Dit is het woord dat de HEERE geboden heeft. Vul een gomer ervan om het te bewaren, al hun gene-